

en van den
het beeld van
leine straatjes,
eptor neerlegt
ard en de be-
e, wijsbegeerte

t op den weg
teruggekeerd
wij reeds een
heeten, gees-
gstelling voor

af, niet alleen
in onze lezers
n.
gemoetkoming
willen hooren,
de „jongeren“
wat van filo-
leper liggende
niet meer mo-
het leven
van de koude
geestesstroo-
al zonder een
sophie onmoge-

ondgang door
beter in staat
wijsbegeerte,
ilbij, een oor-
weg van den

n vinden, n.l.
geschiedfeiten,
en, van oor-
dingen en uit-
in het bleeke

eigensoortige

et: „Waarom
t tweede geeft
kijdiens“ (met
aar.)
van der Leeuw
Liturgie voor
harna worden
ezwaren wees-

wel eens mag
gevoelen onder
der Gemeente,
die kring zich
an vindt men
irgische Hand-

aden, dit litur-
denken. 'Zal
er dingen in
altijd gevolgd,
zich verzetten.
Nica worden
waren hebben
laarin voorko-
t dat bezwaar
naar ons ge-

ezo liturgische
gekeud, welke
g worden toe-
re heeft deze

an voordeelen,
der 'Hevendis
is, de hoogte,
verheven doel
an Prof. Otto
agen de eene
dat ook Prof.
sest heeft ge-
melde artikel
wärtig" wordt
der gemeente,
is. Maar wordt
gischen dienst
van de wijze,
ehed, gezang,
altair" is niet
ngen, en geen
harten dichter
harten.
Hij wil werken
zoo als Eug.
en Tabernakel
nagenoeg ge-

oas na een
dienst. Vooral
ns aloud For-
len getrokken,
de te hechten
bezitten.

allex lukken
haar invloed
gswerk moet
currentie van

SCHILDER.

ige week.

geestesstreving is, onderscheiden van de religie, speelt zij, gelijk we aangetoond hebben, meermalen de rol (dit is het juiste woord) van de religie, en wordt het vernuftspel van het verstand een diep-ernstige daad van het hart, waardoor de gang der menschheid wordt bepaald en de gedaante der menschheid wordt veranderd.

Vooraf in onzen tijd van ontwakend intellectualisme en van gemakkelijke popularisatie der geestesbeschaving dient de filosofie bij velen als „Ersatz“ der religie.

De heerschende koningen der wijsbegeerte zijn uitgestorven, maar het getal vrienden en beoefenaars van de wijsbegeerte groeit bij den dag.

Indien thans een Napoleon der gedachte kon opstaan, zou hij de velden des geestes wit vinden om te oogsten.

Het is ontroerend te zien, hoe de moderne mensch losgeraakt van het profetische Woord, dat zeer vast is, en verlangend naar verzadigende wijsheid, vergeefs een ander bouwvast zoekt.

Want minder dan ooit vertoont de wijsbegeerte van dezen tijd het beeld van profetische eenheid en kracht.

In zijn inaugurale rede („De Norm der Waarheid“) karakteriseerde professor Haitjema onzen tijd, ten opzichte van de wijsbegeerte, terecht als den tijd van „het verscheurde bewustzijn“.

De menschheid is op zoek naar de norm der waarheid, maar zij heeft vooraf de filosofie in een stadium gebracht, waarin haar kans op slagen zoo goed als onmogelijk gemaakt wordt.

Inzoverre van „schuld“ gesproken kan worden, is Kant de hoofdschuldige aan het feit, dat het moderne bewustzijn verscheurd is.

De onaantastbare verdienste van Kant is, dat hij de kritiek op het denkapparaat van den mensch aangedurfd, en ook daadwerkelijk aangetoond heeft, dat de menschelijke geest zijn eigen bijdrage levert tot opbouw van de waarheid.

Maar Kant heeft niet kunnen verhinderen, dat het vertrouwen in het vinden van de waarheid duurzaam is geschokt.

Sinds Kant is de geschiedenis der wijsbegeerte, naar het schijnt voor goed, uit het naïve tijdperk in de kritische periode overgegaan, en de kritiek is machtiger gebleken tot verscheuring dan tot opvoeding.

Het schitterende en klassieke voorbeeld van gezonde „naïviteit“ in het denken was Augustinus.

In zijn „Wijsbegeerte der Openbaring“ (o.a. bl. 53), geeft professor Bavinck een prachtig exposé van de, voor de ware filosofie noodzakelijke, naïviteit, gelijk Augustinus die beleefde tegenover het wanhopig scepticisme, waarmee de Grieksche filosofie geëindigd was: „Bij het licht der openbaring daalde Augustinus in zijn eigen zieleleven af, hij vergat de natuur en begeerte niets anders dan God en zichzelf te kennen. En hij vond daar, ja ook het denken, maar dat denken niet alleen; achter dat denken drong hij door tot het wezen der ziel, zelf ging immers bij hem aan het denken het leven, aan het weten het gelooven, aan de reflexie (weerspiegelen) denken het zelfbesef, aan het kennen de ervaring, vooraf. Achter het denken tot het wezen der ziel teruggaande, vond hij daar niet een simpele eenheid, maar een wonderlijke totaliteit; hij vond er de ideeën en normen, de wetten van het ware en goede, het antwoord

op de vragen naar de zekerheid der kennis, naar de oorzaak aller dingen, en naar het hoogste goed“.

Om deze reden noemt Dr Bavinck Augustinus den wijsgeer der zelfbezinning en in deze typering hebben we de uiterste tegenstelling met „het verscheurde bewustzijn“ van onze eeuw.

Wat Kant deed was op zichzelf een prestatie, op wijsgeerig gebied zonder weerga. Hij ontstak de lamp der wijsbegeerte in de binnenkamers van het bewustzijn. Maar de onderscheiding, die hij maakte tusschen dat bewustzijn en de buitenwereld, liep uit op een scheiding, een kloof. Kant zelf wist deze kloof nog te overspannen door het indrukwekkend bouwspel der praktische rede, maar de filosofie na Kant bleef geïsoleerd op het eiland der subjectiviteit worstelen om hereeniging.

„Na Kant“, verklaart Haitjema (wel wat te absoluut), „is de eenheid in het waarheidsbegrip onherroepelijk verbroken“.

Professor Bavinck komt nagenoeg tot dezelfde conclusie („Wijsbegeerte der Openbaring“).

„Wanneer het idealisme de voorstelling in haar oorsprong en wezen van levoren van de objectieve werkelijkheid losmaakt, bestaat er later geen mogelijkheid meer, om die innerlijke betrekking te herstellen. De geest heeft eerst zichzelf in den kring der voorstellingen opgesloten, en kan zich later niet meer uit deze zelfgehoudde gevangenis bevrijden. Waar hij om zich heen ziet, aanschouwt hij niets dan voorstellingen, producten van zijn eigen bewustzijn.“ En voorts:

„Uit het denken is er geen conclusie tot het zijn, uit de voorstellingen is er geen brug te slaan naar de werkelijkheid. Evenmin als men den Satan door Satan kan uitwerpen, kan men met voorstellingen aan voorstellingen ontkomen. De idealistische filosofie is aan de berisping gelijk, die zichzelf alleen voedt door aan eigen borsten te zuigen, en daarmede zichzelf verteert.“

Treffend beschouwt Dr Bavinck deze onmacht van de moderne wijsbegeerte als het gevolg, niet alleen van een verstandelijke, maar vooral van een zedelijke fout.

„Onderminning van het geloof aan de buitenwereld“, zoo merkt hij op, „is altijd tegelijk onderminning van het zelfvertrouwen en de wilskracht, van het geloof des geestes aan zichzelf, en dus verder ook van de superioriteit des geestes boven de natuur, van godsdienst en zedelijkheid.“

Over de poging van Kant om door middel van de praktische rede de scheur in het bewustzijn te herstellen, oordeelt onze christen-wijsgeer somber: „Teveergeefs tracht Kant door den wil te herstellen, wat hij door zijn denken bedierf. Want de wil mist de bevoegdheid en het vermogen, om grondslag van geloof en kennis, van godsdienst en zedelijkheid, te zijn. De praktische rede kan den last niet dragen, dien de theoretische rede van zich heeft afgewenteld, en de theoretische rede is niet tot bewijzen in staat van wat de onderstelling is van alle bewijs“.

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Litteraire schoonheid.

(Augusta de Wit, Orpheus in de dessa.)

Het boek, dat ditmaal onze aandacht vraagt is niet nieuw. 't Is zelfs al meer dan 20 jaar oud.

gekozen waarheen zijn geloovig harte hem dreef. Wie zou niet wenschen van God, dat er vele theologische studenten waren als Junius, nitgenomen de bittere armoede en het gebrek dat hij aan de Academie geleden heeft! En al worden ze dan ook niet allen zoo geleerd als Junius geworden is, het is waarlijk niet alleen door zijne geleerdheid, dat hij onze kerken tot een onberekenbaren zegen is geweest.

20. Is hier opgenomen Junius' verhandeling over de Theologie, zeer geschikt om studenten, en ook predikanten, bij hare beoefening een vasten grondslag te geven. Waarop dan volgt:

30. Junius' Dogmatick in stellingen; welk geschrift omtrent de helft van de gansche uitgave inneemt. Alle hoofdstukken der geloofsleer worden hier behandeld; grondig en in alle bijzonderheden, maar toch zoo beknopt mogelijk, en vooral in helderen vorm.

40. Eene verhandeling over de Mozaische wetgeving; bepaaldelijk ter aanwijzing wat daarin ook nu nog voor Gods volk al of niet alleen voor godgeleerden van belang is, maar ook bepaaldelijk voor geloovige rechtgeleerden en staatslieden. En niet slechts die allen, maar voorts ieder in het algemeen, raakt het laatste schrift, dat hier voorkomt, n.l.

50. Junius' Vredeschrift, naar aanleiding van Psalm 122 en 133; welke psalmen hier, vers voor vers, worden verklaard en toegepast.

De uitgave van dat alles wordt ingeleid door eene voorrede van de hand van Prof. Kuiper, aan wien de bezorging van dit eerste deel der Bibliotheca Reformata was opgedragen.

En ook die voorrede is in allerlei opzicht hoogst belangrijk. Er wordt in gehandeld over de opkomst der historische school in deze eeuw, over de verschillende beginselen, waarvan hare voorstanders uitgaan, over het standpunt, dat de gere-

Maar het behoort tot die planten in den literairen hof, die telkens weer door nieuwen opbloei verrassen en altijd nieuwe bewondering wekken door schoonheid van vorm en kleur.

In de 20 jaar, die sinds de eerste verschijning verliepen, werden vijf drukken uitgekocht. En de zesde editie, die direct noodig was, zal nog de laatste niet zijn, omdat de vraag naar dit fijne boekje ongetwijfeld blijven zal. Immers, het verenigt in zich al de beste eigenschappen van literaire kunst en blijft van een wondere bekoring, hoe vaak men het ook leest.

't Is het eenvoudige verhaal van een kleinen indischen fluitspeler, dien de Schrijfster, Augusta de Wit, naar den betooverenden zanger der Grieksche heldensage Orpheus noemt, „Orpheus in de dessa“.

Eenvoudig is het verhaal, zonder eenige pretentie geschreven. Maar in z'n eenvoud klimt het op tot de verheven hoogte der echte kunst, is 't als het parelen van den simplen dauwdrop in gouden zonnegloed!

Niet omdat „Orpheus in de dessa“ onbekend is, behandelen we het thans, maar om te doen zien, dat het een van de juweelen onzer letterkunde is, literaire schoonheid, die ook ozerzijds waardeering verdient en erkenning.

Er ligt iets geheel bijzonders in dit boekje, in vorm en inhoud beide, zekere sfeer. Als fijn battikwerk is het, warm en rijk van volle kleuren. De stijl heeft een zijgen glans, de tropische stemming beheerscht gansch den inhoud. En de figuren zijn er in geweven als de patroon-teekening in een slendang, met al die natuurlijke gracie, die kenmerk is van het echte.

Ge gevoelt het aanstonds, hier staat ge midden in de werkelijkheid; zoo kan alleen geschreven worden door iemand, die dit alles heeft gezien niet alleen, maar er in heeft geleefd, aan wie dat wonderland met z'n majestaeuze natuur, z'n maanheldere nachten vol geheimzinnig geluid, z'n vlammen zonnebrand bij dag, eigen is, die de menschen en dieren en planten kent van nabij. En de liefde voor dat alles, die over de bladzijden van dit boekje trilt als de warmtezingering boven den korenakker, bewijst, dat de Schrijfster met haar gansche ziel gebonden is aan de schoonheid, waarvan ze vertelt, omdat het de schoonheid is van haar land en haar volk.

Augusta de Wit is in Indië geboren, ze heeft er, na haar studiejaren in Europa, gewoond, en heeft er veel gereisd, veel ook over geschreven — ze spreekt dus uit de emotie van haar ziel als ze vertelt van Indië en z'n menschen. En, waar ze oven rijk is in zeggingskracht als in visie, krijgt haar werk die zeldzame bekoring, die een boekje als „Orpheus in de dessa“ voor ons maakt als tot een kostbaar indisch weefsel. „Zij is de volmaakte styliste“ zegt Kloos, „bij wie haar hoogste kunst zoo eenvoudig zich voordoet, dat zij ons toeschijnt natuur te zijn.“

Al eerder wees ik er op, dat betrekkelijk weinig actie zit in het verhaal zelf, dat hier wordt gedaan, maar dat de fijnheid schuilt in de kunstvolle conceptie, die de losse draden tot een harmonieuzen eenheid heeft samengevoegd.

Slechts twee personen treden op den voorgrond, formeerden daarbij innemen, over de behoefte die zij hebben aan herdruk hunner klassieke schrijvers, over de uitgave der Bibliotheca Reformata, over de keuze der geschriften, die in dit eerste deel voorkomen, over het leven en de geschriften van Franciscus Junius, enz. enz. Het is ondoenlijk, een kort overzicht te geven van hetgeen in die 16 bladzijden reeds zooveel mogelijk is saamgeperst. Maar hoeveel studie daaraan besteed is, springt b.v. aanstonds in het oog, als men let op de lijst van Junius' werken (het zijn er niet minder dan 88), die hier voor het eerst compleet gegeven wordt, en op de daaraan toegevoegde critische en bibliografische opmerkingen en aantekeningen.

Natuurlijk kan dit gansche boekwerk alleen van dienst zijn aan hen, die in de taal der geleerden onderwezen zijn. Maar door hen kan de vrucht dan toch ook weer aan de gemeente ten goede komen; en zoo heeft de uitgave dan ook voor deze haar belang.

Moge het nu blijken, dat er in ons vaderland en daarbuiten veel lust is tot dergelijke theologische studie; ook opdat daardoor de voortzetting van het aangevangen werk aan de uitgeverij worde mogelijk gemaakt. Stoffelijke winste valt er bij zulke uitgaven, nu de prijs in verhouding tot de onkosten zoo bijzonder laag gesteld is, natuurlijk niet te verwachten. Indien nu maar het verlies niet te groot is, zal men overvloedig tevreden zijn met de zeker niet uitblijvende geestelijke winst.

F. L. RUTGERS.

Deze nieuwe, flinke, keurige uitgave van Junius' talrijke geschriften door Dr Kuiper bezorgd, werd in de theologische wereld met blijdschap begroet. Zie verder over Junius; Geesink, Calvinisten in Holland, en de biografie van Fr W. Cuno.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door J. C. RULLMANN. XCII.

Wie met zijne schriften bekend is, zal de keuze, die gedaan werd, zeer zeker wel billijken. Immers vindt men hier:

10. Zijne eigenhandige levensbeschrijving, met de voorrede van Paulus Merula en een naschrift van Franciscus Gomarus. Junius had die opgeschreven, enkel ten behoeve zijner kinderen en vertrouwde vrienden. Zoo kreeg ook Merula ze eens van hem te leen, en deze heeft haar toen, buiten weten van den schrijver, (wiens weigering alle uitgave zou belet hebben, en wiens toestemming licht aan ijdelheid zou worden toegeschreven), spoedig in het licht gegeven, om dat allerbelangrijkste geschrift toch niet voor het nageslacht te doen verloren gaan. En Merula had gelijk, althans hierin, dat hij aan die autobiografie zoo hooge waarde hechtte. In dat allereenvoudigste verhaal liggen schatten van leering, van waarschuwing, van opwekking en van bemoediging. Niemand, die het leest, zal zich over den tijd, dien hij daaraan besteed heeft, beklagen; en bepaaldelijk theologen, zoowel studenten als predikanten, moesten het eigenlijk allen gelezen hebben. Wel maakt het vaak een beschamenden indruk; maar we hebben ons ook te schamen tegenover een man als Junius, die, nadat hij uit de strikken van wijsgeerig ongelooft verlost was, een toonbeeld geworden is van geloofsmoed en van vurigen ijver; en dat niet slechts in zijn rijperen leeftijd, maar ook reeds als jeugdig student, toen hij, lijfrecht in strijd met alle nuttigheidstheorien, die ook aan hem werden voorgesteld, en met alle berekeningen van gemakzucht en van zelfzucht, tóch den weg heeft

een hollandsche ingenieur Bake, en een inlandsch jongetje Si-Bengkok. Tegenstellingen in ieder opzicht: Bake, sterke, productieve jonge man, Si-Bengkok, mismaakt en nutteloos schepsel; Bake, opgaand in z'n grootsche plannen van wijdere exploitatie der suikerfabriek, die groote dividenden opleveren zal en fortuin hem verzekeren; Si-Bengkok, die niets heeft, omdat hij een arm kind is en niets kan, omdat hij geen lichaamskracht heeft; die alleen wonderzoet op de fluit spelen kan „zoodat wie het hoort tevreden wordt van hart“, en daarin ook alleen levensgenot vindt.

Volmaakte tegenstellingen dus; 't materiële tegenover 't ideële; 't eerste met wijden horizon van toestroomende schatten, 't laatste met niets dan de stille genieting van ijle klanken; 't in positieve kracht sterke, tegenover het door subtiele fijnheid teere...

Bake hoort Si-Bengkok's fluit het eerst als hij in een stillen nacht gebogen zit over cijferreeksen, over constructie-berekeningen... een klare, helder-hooge toon opzingend door de wijde stilte...

„Hij luisterde, de lippen een weinig openend in zijne aandacht, als om het geluid in te ademen“... En het trok hem, het huis uit, in de richting vanwaar het kwam, weg uit de beklemming der kil-dooide cijfers in de zwijgende heerlijkheid van den tropenacht, waarin de fluittoon ruischte als een kabbelend beekje...

Zoo gloort weer in hem op het in constructies verstijde ideële!

Op een anderen avond, toevallig, ontmoet Bake het fluitspelertje, als deze met z'n zoete tonen een leguaan uit het riet heeft weggevoerd en zoodanig betooverd, dat een loerende Indo hem met een stoksflag dooden kan. (Dit stuk is bijzonder fijn geschreven).

Dan praat Bake met het schuwe ventje, wiens schenkels verdord zijn; later nog eens, en zoo komt gaandeweg contact. Bake hoort Si-Bengkok graag spelen, 's avonds in de stilte en hij heeft er schik in te zien, hoe dan kleine sluggetjes uit het donker te voorschijn ritselen en wiegen op de deining der klanken, hoe een muizenpaar met spitse oortjes roerloos blijft zitten, de tijtjaks vergeten te grijpen naar de musketen, maar straks als steen blijven, de schuwe gekko zoo dicht bij schuift „dat elk tintje van bruin en blauw op z'n dikke rug te onderscheiden is“!

De wondere bekoring, die de kleine toevenaar met z'n fluit weet te oefenen, hypnotiseert de dieren, dat ze zichzelf vergeten en luisteren! En die bekoring grijpt ook telkens weer Bake's eigen ziel.

Si-Bengkok komt nu geregeld bij hem en krijgt dan geld, zoodat hij onbekommerd is.

Maar dan komt de suikercampagne, de tijd, dat de fabriek nacht en dag werkt, en alles zwoegt en ploertert in uiterste krachtontplooiing. 't Gaat nu om de dividenden!... Bake vergeet in de ingespannen drukte z'n kleinen beschermeling, hij denkt niet meer aan hem! 't Materiële heeft gansch z'n hart!

Te midden van dezen drukken arbeid komt de tijd, dat buffels van de fabriek gestolen zijn en in een slapelozen nacht hoort Bake dat alarm geslagen wordt, omdat weer buffels zijn weggehaald.

Woedend springt hij op, zadelt z'n paard en vliegt met den boekhouder van de fabriek de dieven na in het verse spoor der logge beesten.

Bake is weer volkomen de oude: de geldmaniak, die in koelbloedige zekerheid zich voornoemt den dief, die z'n rijkdom weggehaald heeft, dood te schieten. En, als hij eindelijk tegen een heuvelrug aan den kant van het bosch de buffels ziet gaan, door den dief met korte fluittonen meegelokt, aarzelt hij niet, maar mikt in sterke zenuwspanning op de gedaante, die, gezeten op het voorste dier, scherp tegen de nachtlucht afsteekt — en schiet...

„De donkere gestalte op den karbouw schokte op en zeeg langzaam op zij“...

Bake en z'n metgezel rijden naar de plaats waar de dief is gevallen. Hij ligt op den rug. De Indo strijkt een lucifer aan en bij dat licht bukt Bake zich — maar richt zich met een schok overeind: Si-Bengkok!

„Het fluitspelertje lag voorover, met het gezicht in het stof.“

„Ik geloof, dat je hem leelijk geraakt hebt; het kan wel door de long gegaan zijn,“ zei de Indo...

Bake kon er geen woord uitspreken. In onuitsprekelijke wroeging en medelijden keek hij naar dat weghulende leven, dat hij vergeten had. De heilzucht, de haat, de wroedheid, waarmee hij den dief van zijn rijkdom had nagejaagd, waren vervlogen, als een kwade roes. Zijn slachtoffer lag voor hem en hij voelde... dat hij in dat arme wezen ook zichzelf kwaad had gedaan, kwaad, dat... niet meer goedgemaakt kon worden.“

Toevallig passeerde een kar. Voorzichtig werd de arme kleine er op gelegd en Bake ging zelf naast hem zitten, met z'n handen steunend het hangende hoofd, trachtend in sujdende zielepijn te froosten en te verzachten.

Hij vraagt Si-Bengkok, hoe hij toch tot zulk een daad kwam.

„Si-Bengkok bewoog een paar maal de lippen: eindelijk kwam het er uit, nauwelijks hoorbaar:

Het ging Bake door de ziel. Hij besefte, wat hij nog nooit had bedacht, den nood van dat hulpeloze wezentje, dat hij aan zijn lot had overgelaten, om te verhongeren in het stof waarin het rondkroop als een vleugellam, half vertrappt insect...“

„En nu heb ik hem doodgemaakt omdat hij een moodjesmaat afknabbelde van wat ik te veel heb, zoo maar stuk gebroken, zoo'n aardig zieleke, dat daar in dat arme kleine lichaam zat te zingen als een leeuw in zijn kooi...“

Met tranen in de oogen boog hij over Si-Bengkok heen, hem zachtken over het haar stroelend.

„Je blijft nu bij mij, Si-Bengkok, altijd, altijd! je zult nu een goed leven hebben, een heerlijk leven, zoodat je het zelf maar wensch... Is dat goed?“

Het duurde een wijle, oer Si-Bengkok er het antwoord uit kon brengen.

„Het is goed, Heer.“

Toen lag hij weer stil.

De kar sjokte voort; eindeloos lang scheen de weg. Bake's gedachten waren als verstijfd, hij zat stil, het hoofd van den jongen nog altijd op z'n knie.

„Dat duurde lang zoo. De kar gaf een plotseligen stoot.“

Hij schrok op. Si-Bengkok's hoofd was van zijn knieën gegleden.

„Je hebt je toch geen pijn gedaan?“

Er kwam geen antwoord. Bezorgd bukte hij over het bleke gezicht.

Tusschen de grashalmen en de verwelkende varens lag hij stil. De oogen, waarop het sterrenlicht zoo vreemd schitterde, waren gebroken...“

Zoo eindigt dit wonder-teere boekje... 't materiële dooft het ideële, en eerst als het te laat is, komt de rijkdommen-najagende mensch tot het besef van wat hij heeft gedaan. Maar dan baten geen zelfbeklag en wroeging meer!

Toen ik, kort geleden, door een meisje, die mooi lezen kan, dit slothoofdstuk voorlezen deed aan een groep jonge menschen, zag ik, dat sommigen geroerd waren tot in hun ziel.

't Is ook zoo subtiel-fijn, zoo diep-tragisch, zoo teer-zacht verteld!

Zulke oogenblikken zijn kostbaar en we moeten ze niet oubenut laten voorbijgaan. Want de toegang tot het jonge gemoed is ons dan geopend; de ploegchaar is diep-insnijdend over den akker des harten gegaan. Levende werkelijkheid is geworden het gevaar van de zucht tot materiële gewin, die schade doet aan de ziel. En, richtend onzen koers naar de hoogere dingen in het leven, kunnen we, gansch onopzettelijk, opbouwenden arbeid doen. Naar dit boekje grijpen onze jongeren en we laten het ze gaarne, omdat het de volle schoonheid der literaire kunst openbaart, die verheffend en veredelend werkt op de ziel en ruime perspectieven opent voor samenspreking. Hier hebben we wel waarlijk iets van den rijkdom, dien Gods gemeene gratie geschonken heeft in de kunst en met dankbare waardeering aanvaardt we dien.

Te gelegener tijd hoop ik eens afzonderlijk hierover te kunnen spreken, aanknoopend aan wat we in dit en verschillende voorafgaande artikelen zagen.

Thans alleen de raad, dit fijne boekje te lezen en door voorlezing in den huiselijken kring dankbaar het profijt er uit te trekken, dat 't zoo overvloedig biedt.

C. T.

Stedelijk Museum.

Tentoonstelling van Piet van Wijn-gaardt en Th. A. Vos, geopend tot einde Januari.

Langzamerhand komt er meer stabiliteit in de verschillende opvattingen van de nieuwe kunst en toekent deze zich steeds zuiverder af als reactie tegen de lekerkomingen van het impressionisme. Evenals men de eenzijdig natuurwetenschappelijke opvatting op het gebied van het denken heeft laten varen, zoo heeft men ook op het gebied van de kunst het impressionisme den rug toegekeerd, omdat het te veel de geestelijke waarden heeft verwaarloosd.

Het impressionisme heeft, vooral in zijn consequente uiting, in het luminisme en pointillisme, de geheele objectiviteit laten opgaan in geschilderde kleurwaarden, harmonisch tegen elkaar gezet. Het was in letterlijken zin de kunst van de geschilderde oppervlakkigheid. Tegen het veronachtzamen van de geestelijke waarden keerde zich de nieuwe opvatting, die men in tegenstelling met het impressionisme, kan noemen het expressivisme. De ziel, de individu, het spiritueele, handhaaft zich weer tegenover het uitwendig materiële. Hiermede is de nieuwe richting natuurlijk slecht in haar algemeenheid aangeduid. Allerlei nuancering van opvatting en ingewikkelde problemen komen hier aan de orde.

De exposanten in het Stedelijk Museum leggen beiden den nadruk op de geestelijke waarden, op het psychische in den mensch.

In het groote schilderij „De Maajer“ ziet men dat onmiddellijk. In de impressionistische opvatting is de figuur, de mensch, als het ware in het licht opgezogen en heeft opgehouden als in-

figuur domineerend. In een zonnig landschap komen dreigend, onheilspellend, zware onweerswolken opzeten. De maajer zelf, haast te kort, staat met zijn stroogelen hoed tegen de bovenlijst en met zijn klompen in de onderlijst. Alles is haast benauwend in elkaar geperst, maar met geweldige kracht strijkt hij met zijn strekel langs de zeis. Al zou alles in elkaar storten, de geest moet zich handhaven. De schildertechniek beantwoordt hier geheel aan de opvatting. Niet een zorgvol wegdoezelen van de streek, maar militant zijn de verven opgesabd en in het landschap is er van een streek bijna geen sprake meer; een schitterend gamma van kleuren woelt als een zee dooreen.

In het „Zelfportret“ zit hetzelfde magistrale, maar getemperd. De houding heeft distinctie en de gelaatsuitdrukking getuigt van het bewuste meesterschap. De hand houdt een reusachtig bronzen palet met kleuren als bazuin geluid.

De „Jager“ in het winterlandschap doet denken aan den ouden Breughel „redivivus“. Met intense blankheid ligt de sneeuw op de donkere daken.

De „Slappende boerenjongen“ is dramatisch in zijn rust. Hij is niet het symbool van hoog, fijn geestelijk leven, maar toch is hij ook een mensch met een ziel. Daarop is zóó sterk de nadruk gelegd, dat de figuur haast het geheele armzalige vertrek vult. Alles, die zware houten tafel en die bank, die wand in gouden okers, dat prachtig zware blauw van de kan en dat nobele wit, slapen vergeestelijk met.

De „Landlooper“ in het duinlandschap is van tragische eenzaamheid. De figuur is gezet tegen een breed-donker sparranwoud. De lucht is vol orchestrale smartgevoeligheid. De tragiek is echter verzacht door het troostend blond oranje van den heuvelrand.

In den „Schipper“ wordt een hooger, meer verijnd kleurengamma aangeslagen. Hij schrijft in gepens, als een Jeruzalemganger van Scirel, in een landschap van het prachtigste koloriet, van fijne grijzen teere Veronesen en goudgeelen.

Het beeldhouwwerk van Vos is niet minder spiritueel; ook hier niet eenzijdig subjectivistisch, maar geïnspireerd op de realiteit.

De „Denker“, allesbehalve een schimmige abstractie, is breed gebouwd met stoeren kop en stevige spieren. Behalve in het peinzend gelaat is vooral in de geste van de hand de actie van den geest getypeerd. De hand is daarom opzettelijk groot gehouden en fijngestyleerd behouwen.

Zijn „Madonna“ rijst hoog op in teere schoonheid, het hoofd opgericht, als zoekt Zij het licht van de zon. Al het onzakelijk-bijkomstige van de realiteit is geëlimineerd en het geheel is zuiver uit den geest opgebouwd. De volumes en vlakken zijn synthetisch tegen elkaar gezet of liever van uit de ziel heeft zich de eenheid van het geheel in de verscheidenheid van de deelen ontplooid. Nergens in de zachte religieuze strengheid valt er ook maar het minste buiten. Om deze nog te verhoogen is het beeld symmetrisch gebouwd. Beide kunstenaars-exposeeren belangrijk werk.

A. J. LAKKE.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Algemeene Opmerkingen.

Het Rapportenboek verscheen in vermeerdeerde uitgave en bevat nu ook de Zendingsrapporten.

De vraag kwam bij ons op, waarom deze rapporten niet tegelijk met de andere aan de kerkeraden waren gezonden. Gewoonte is het wel niet, dat de kerkeraden vóór de Synode er kennis van krijgen, maar zou er overwegend bezwaar tegen zijn, om er een gewoonte van te maken?

Dat zou drie voordeelen kunnen hebben. Allereerst zouden de kerkeraden wellicht er meerder aandacht aan kunnen wijden; als het eene rapport na het andere op de tafel komt, zou het zendingsrapport vanzelf ook een beurt krijgen; nu bestaat het gevaar, dat men bij den overvloed uit twee dikke boeken aan de zending niet die aandacht zal geven, welke zij verdient.

Bovendien, de kerken zien zich nu tegenover genomen beslissingen geplaatst en hebben geen gelegenheid gehad hun gedachten uit te spreken. Het is mogelijk, dat algemeen het rapport was aanvaard, en op de meerdere vergaderingen geen voorstellen waren gekomen; maar het schijnt ons toe, dat den kerkeraden toch gelegenheid kon gegeven worden, hun oordeel uit te spreken. Nu wordt het meermalen na den maaltijd, en het duurt lang voordat het weer Synode is.

En ook, als het rapport eenigen tijd vóór de Synode aan de kerkeraden wordt gezonden, heeft het nog al den gloed van het nieuwe; nu is het meermalen reeds een jaar oud.

Deze opmerkingen doen echter niets af aan het feit, dat het rapport hoogst belangrijke lectuur biedt. Het is een genot om het te lezen.

De gedachte wordt opnieuw bevestigd, dat de arbeid der zending in goede handen is. Men staat verbaasd over het vele, dat wordt afgedaan. En daar er maar weinig vergaderd is, is natuurlijk, als naar gewoonte, het meeste door het moderamen verricht. De deputaten verdienen dan dank onzer kerken.

Er is wel eens gefluisterd, dat de deputaten teveel macht hebben. Zij weten het dan ook zoo goed, dat

daarom nu ernst het de Synode daar de le... en hartel... deputaten, kamen isj worden, m... Wanneer namen be... het niet... eenigzains... missie over en in alle porteur al heeft toch onderzocht geven. E... dat het... te danken van Pesaj... aan de h... worden g... korte act... twijfel, da... de zending... De scri... rapport o... geven. Ni... al zijn er... handker... ren, maar... der deput... Hierbij... het n l t... een kort... meene de... manen? ... algemeene... onbekend... kerken do... te breed... niets; het... tamelijk v... een meer... De hoof... dienst be... register d... sche dien... aard der... zooveel t... wij ontwe... worden o... behandel... punt echt... Wie in... wordt tele... wij natuur... uitgegaan... worden, v... orde, zou... zijn, maar... zendingaz... overal gas... wij in he... en toch... Fandita, ... al deze z... omdat he... „Zending“... weer naar... (veel pla... Ook noi... een verte... ieder twe... n.l. Noor... Nu doet... heel de... vragen. H... dat somm... worden. I... toch den... voortaan... de onder... moene toe... alleen ges... Wat bij... provincie... predikante... wonen. Da... uitstekend... of het zoc... Is Goris... Va Scholt... broeders... provincies... college be... mogen og...